

inflorescence seed weight, seed yield) in the Central Forest-Steppe of Ukraine. The best hybrid combinations were selected, according to the high manifestation of the complex of traits of seed productivity – 00035, 00036, 00038, 00040, 00045, 00047, 00049, which had a positive dominance and are of practical interest for further selection and seed work.

Key words: *tobacco, F_1 hybrids, seed productivity, heterosis effect, degree of phenotypic dominance.*

УДК: 635.64 : 631.526.3:631.55 (477.74)

DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-1-264-277

ГОСПОДАРСЬКО–БІОЛОГІЧНА ОЦІНКА ГІБРИДІВ ПОМІДОРА ЧЕРРІ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ

Л. М. ПОПОВА, кандидат сільськогосподарських наук

Г. І. ЛАТЮК, кандидат сільськогосподарських наук

Одеський державний аграрний університет

Викладено результати вивчення особливостей росту та урожайності закордонних гібридів помідора черрі в умовах Південного Степу України. Встановлено, що гібриди Тімоушин F_1 та Панареє F_1 за висотою рослин поступаються контролю Черрі Вінер F_1 , проте за площею листкової поверхні, відповідно на 64 та 52 %, перевищують його. Найвищий товарний урожай, який в середньому за роки досліджень становить 4,66 і 3,20 кг/м², забезпечують гібриди Тімоушин F_1 та Панареє F_1 . Вирощування цих гібридів дозволяє отримувати продукцію впродовж 38–53 діб з товарністю плодів 88,4–97,2 %.

Ключові слова: *помідор черрі, гібрид, товарні плоди, урожайність.*

Постановка проблеми. Одним зі шляхів зростання валових зборів і розширення асортименту продукції помідора для торгівельної мережі і переробних підприємств може бути широке впровадження у виробництво популярного в світі помідора черрі. Об'єми вирощування карликових, міні і коктейльних помідорів в Україні невеликі. Зазвичай, у нашій країні вирощують середньоплідні та біф-томати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Низька популярність дрібноплідних помідорів у вітчизняних виробників обумовлена декількома факторами. По-перше, припускають, що дрібні плоди не можуть забезпечити високий урожай, хоча ця теза не зовсім вірна. По-друге, позначається негативний досвід вирощування старих гібридів помідора черрі, які не відрізнялися міцністю плодів, мали довгі китиці, що знижувало потенційну врожайність і товарність продукції. І по-третє – вирощування помідора черрі супроводжується додатковими витратами на упаковку і тару, оскільки вишнеподібні плоди бажано упаковувати в спеціальні контейнери або лотки [1–3]. Успішне вирощування помідора черрі в значній мірі визначає гібрид. На сучасному етапі перед селекціонерами стоять актуальні завдання зі створення високопродуктивних гібридів помідора черрі, адаптованих до зони вирощування, які здатні конкурувати з кращими зразками на вітчизняному ринку. Особливо затребуваними є скоростиглі гібриди інтенсивного типу з високим потенціалом урожайності та якості плодів [5–9]. Збільшенню об'ємів виробництва та розширенню періоду надходження свіжої продукції помідора черрі сприятиме розсадний спосіб вирощування культури з використанням касетної розсади і впровадження у виробництво високопродуктивних сучасних гібридів іноземної селекції при вирощуванні їх у плівкових теплицях [6, 8].

Методика досліджень. Метою досліджень було вивчення особливостей росту і продуктивності іноземних гібридів помідора черрі при вирощуванні в плівковій теплиці в умовах Південного Степу України. В задачі досліджень входило вивчення особливостей проходження рослинами основних фенологічних фаз, інтенсивності ростових процесів, продуктивності і якості

плодів гібридів помідора черрі. Досліди проводились протягом 2015–2017 рр. на дослідному полі компанії «Ісіда 2012» в с. Великий Дальник Біляївського району Одеської області. Об'єктом дослідження були гібриди помідора черрі іноземної селекції: Черрі Віннер F₁ (к), Кьюпід F₁, Тімоушин F₁, Панареє F₁, Бейбітом F₁. Рослини вирощували у плівковій теплиці. У досліді використовували систематичний метод розміщення ділянок. Повторність досліду – чотириразова. Розмір облікової ділянки – 5 м². Для садіння використовували касетну розсаду віком 30–31 доба, яка мала 4–5 листків, була непошкодженою і мала добре розвинену кореневу систему. Розсаду висаджували за схемою 150 x 30 см, що забезпечило густоту рослин 2,2 шт/м². Догляд за рослинами у досліді проводили згідно загальноприйнятої технології вирощування з використанням системи краплинного зрошення. Спостереження та аналізи проводили згідно з „Методикою дослідної справи в овочівництві і баштанництві» [9]. В процесі проведення фенологічних спостережень відмічали строки сівби насіння на розсаду, появи окремих (10 %) і масових (75 %) сходів, садіння розсади на постійне місце, початок побуріння плодів і дати першого та останнього збирання врожаю. Вимірювали висоту рослин, підраховували кількість листків і визначали їх загальну площу. Визначали динаміку досягання плодів та характеристику суцвіть гібридів помідора черрі. Проводили облік врожаю за зборами на всіх повтореннях, при цьому плоди сортували на товарні та нетоварні і визначали середню масу товарного плоду [9, 10].

Результати досліджень. Результати фенологічних спостережень показали, що при одночасній сівбі насіння гібридів помідора черрі на розсаду, яка в 2015 році проводилась 29 березня, у всіх гібридів, незалежно від скоростиглості, сходи з'являлись майже одночасно. Так, одиничні сходи відмічались 02–03 квітня, а масові – 04–05 квітня (табл. 1).

Спостереження за ростом і розвитком рослин при вирощуванні розсади показали, що рослини всіх досліджуваних гібридів розвивались добре, без будь-яких відхилень та пошкоджень. Це сприяло формуванню здорової, добре розвиненої розсади усіх гібридів практично в однакові строки, яку висаджували

на постійне місце у плівкову теплицю 05 травня. На цей період рослини помідора сформували 4–5 листочків і мали добре розвинену кореневу систему.

Найраніше одиничне цвітіння (на 6–4 доби раніше контрольного гібриду Черрі Віннер F₁) відмічене у гібридів Кьюпід F₁ та Тімоушин F₁. Аналогічна закономірність спостерігалась і при масовому цвітінні рослин. Гібрид Бейбітом F₁ за цими показниками дещо поступався решті гібридів.

Достигання плодів досліджуваних гібридів проходило також неодноразово. Так, перше побуріння плодів відмічене в гібридів Кьюпід F₁ і Тімоушин F₁ відповідно на 9 та 4 доби раніше контрольного гібриду Черрі Віннер F₁.

Табл. 1. Дати настання фаз вегетації рослин і тривалість вегетаційного періоду гібридів помідора черрі, 2015 р.

Гібрид	Сівба	Дати настання основних фаз вегетації				Збирання врожаю		Тривалість вегетаційного періоду, діб	Тривалість періоду плодоношення, діб
		Поява сходів		Садіння розсади	Початок побуріння плодів				
		окремих	масових			перше	останнє		
Черрі Віннер F ₁ (к)	29.03	3.04	5.04	5.05	9.07	25.07	5.09	111	42
Кьюпід F ₁	29.03	2.04	4.04	5.05	30.06	20.07	15.09	107	57
Тімоушин F ₁	29.03	2.04	4.04	5.05	5.07	23.07	14.09	110	53
Панареє F ₁	29.03	3.04	5.04	5.05	9.07	24.07	31.08	110	38
Бейбітом F ₁	29.03	3.04	5.04	5.05	9.07	25.07	29.08	112	35

У гібридів Панареє F₁ та Бейбітом F₁ побуріння плодів відбувалось одночасно з контролем. Найраніше – 20 липня, що на 5 діб раніше контролю достигання врожаю відмічали у гібриду Кьюпід F₁. Відповідно період вегетації у нього був найкоротший і склав 107 діб, що на 4 доби менше контролю. На 2 доби

раніше контролю (23 липня) відмічене плодоношення у рослин гібриду Тімоушин F₁. Тривалість вегетаційного періоду цього гібриду склала 110 діб. При цьому слід зазначити, що гібриди Кьюпід F₁ і Тімоушин F₁ за цим показником відносяться до групи ранніх. Найпізніше – 24–25 липня початок плодоношення відмічений у контрольного гібриду Черрі Віннер F₁ та гібридів, Панарес F₁, і Бейбітом F₁. При цьому тривалість вегетаційного періоду в цих гібридів склала 110–112 діб.

Важливою ознакою гібридів помідора черрі є тривалість періоду їх плодоношення. Аналіз даних показав, що найтривалішим періодом плодоношення, який в середньому склав 57–53 доби, що на 15–11 діб більше контролю характеризуються гібриди Кьюпід F₁ та Тімоушин F₁. Дуже близький до контролю за тривалістю періоду плодоношення (38 діб) є гібрид Панарес F₁. Найкоротший період плодоношення, який склав у середньому 35 діб відмічали у гібриду Бейбітом F₁. Біометричні вимірювання показали, що всі досліджувані гібриди відносяться до рослин з індетермінантним кущем і дуже схожі між собою за морфологічними показниками (табл. 2).

Табл. 2. Біометричні показники рослин гібридів помідора черрі, 2015–2017 рр.

Гібрид	Висота рослини, см	Кількість листків, шт/рослину	Площа листової поверхні			Продуктивність листової поверхні, м ² /кг
			1 листка, см ²	1 рослини, дм ²	на 1 м ² площі, м ²	
Черрі Віннер F ₁ (к)	182	29,4	441	130	2,86	0,85
Кьюпід F ₁	213	27,1	448	121	2,66	0,81
Тімоушин F ₁	152	36,2	588	213	4,69	0,98
Панарес F ₁	160	38,3	513	196	4,31	1,19
Бейбітом F ₁	185	30,4	558	170	3,74	1,99

Найвищі рослини у роки досліджень формувались у гібриду Кьюпід F₁. В середньому за три роки висота рослин цього гібриду склала 213 см, що на 31 см більше контролю. Найнижчими рослинами характеризується гібрид Тімоушин F₁. У середньому за роки досліджень висота рослин цього гібриду склала 152 см, що на 30 см менше контролю. Близьким до контролю за цим показником з висотою 185 см був гібрид Бейбітом F₁. Рослини гібриду Панареє F₁ характеризуються висотою 160 см, що менше контролю на 22 см. Найбільшою кількістю листків на рослині, яка в середньому складала 38,3 штук, що на 8,9 штук більше контролю характеризується гібрид Панареє F₁. Перевищує контроль за цим показником на 6,8 штук і гібрид Тімоушин F₁.

В середньому за три роки кількість листків на його рослинах склала 36,2 штук. Рослини контрольного гібриду Черрі Віннер F₁ формували у середньому 29,4 штук листків. Схожа закономірність у розрізі варіантів досліджу спостерігалась і відносно площі листової поверхні. Так, рослини гібриду Тімоушин F₁ у яких формувалось 36,2 листки з найбільшою площею одного листка, характеризуються найбільшою площею листової поверхні. В середньому за три роки площа листків однієї рослини цього гібриду склала 213 дм², що на 83 дм² більше контролю. Площа листової поверхні 1 м² насаджень цього гібриду становила 4,69 м², що більше контролю на 1,83 м². Суттєво перевищував контроль за цими показниками і гібрид Панареє F₁. Так, площа листків однієї рослини цього гібриду склала 196 дм², що більше контролю на 66 дм², а площа листків 1 м² його насаджень – 4,31 м², що переважає контроль на 1,45 м². Найменшою площею листової поверхні однієї рослини – 121 дм² і 1 м² насаджень – 2,66 м² характеризується гібрид Кьюпід F₁. При цьому варто зазначити, що листовою поверхню саме цього гібриду є найпродуктивнішою. Цей показник у нього склав 0,81 м²/кг. Найнижчою продуктивністю –1,98 та 1,19 м²/кг характеризуються гібриди Бейбітом F₁ і Панареє F₁. Площа листової поверхні однієї рослини контрольного гібриду Черрі Віннер F₁ склала 130 дм², а

1 м² насаджень – 2,86 м². Продуктивність листкової поверхні рослин контрольного варіанту в середньому за роки досліджень склала 0,85 м²/кг.

Найважливішою характеристикою гібриду є його урожайність та якість продукції. Складовими урожаю помідора є кількість плодів на рослині і середня маса плоду. Отримані в дослідженнях дані свідчать про істотну різницю між гібридами помідора черрі в продуктивності і товарності урожаю (табл. 3).

Табл. 3. Урожайність гібридів помідора черрі, 2015–2017 рр.

Гібрид	Урожайність				
	Загальна	Товарна		Нетоварна	
		кг/м ²	кг/м ²	%	кг/м ²
Черрі Віннер F ₁ (к)	3,35	2,94	87,7	0,41	12,3
Кьюпід F ₁	3,29	2,71	82,3	0,58	7,7
Тімоушин F ₁	4,79	4,66	97,2	0,13	2,8
Панареє F ₁	3,62	3,20	88,4	0,42	11,6
Бейбітом F ₁	1,88	1,51	80,3	0,37	19,7
<i>HIP₀₅</i>	0,23	0,16	—	—	—

Як видно з даних табл. 3, загальна врожайність плодів у гібриду Тімоушин F₁ була суттєво більшою порівняно з іншими гібридами і склала за роки досліджень 4,79 кг/м², що на 1,44 кг/м² більше контрольного гібриду Черрі Віннер F₁. У гібриду Бейбітом F₁ загальна врожайність плодів була найменшою і становила всього 56 % від контролю, а гібрид Панареє F₁ перевищував контроль за загальною врожайністю плодів всього на 8 %. Загальна врожайність контрольного гібриду Черрі Віннер F₁ та гібриду Кьюпід F₁ була практично однаковою. Аналогічна закономірність спостерігалась і відносно величини та якості товарної продукції. Так, гібрид Тімоушин F₁ забезпечив отримання найвищого товарного врожаю. В середньому за роки досліджень товарна врожайність цього гібриду склала 4,66 кг/м² і перевищувала контроль на 1,72 кг/м² або 59 %. Істотно перевищував контроль за величиною товарного врожаю і гібрид Панареє F₁. Товарна врожайність цього гібриду в середньому за

три роки склала 3,20 кг/м², що перевищує контроль на 0,26 кг/м² або 9,0 %. Найнижчою товарною врожайністю, яка склала в роки досліджень 1,51 кг/м², що менше контролю на 1,43 кг/м² характеризується гібрид Бейбітом F₁. Контрольний гібрид Черрі Вінер F₁ за величиною товарного врожаю в розрізі варіантів займав проміжне місце. В середньому за роки досліджень цей показник у нього склав 2,94 кг/м².

Як свідчать отримані дані, найнижчою товарністю продукції, яка склала в середньому 80,3 % характеризується гібрид Бейбітом F₁. У гібриду Кьюпід F₁ товарність дещо вища і становила 82,3 %, тоді як у кращого гібриду Тімоушин F₁ вона сягала 97,2 %. У гібридів Черрі Вінер F₁ і Панарес F₁ товарність продукції була середньою і складала відповідно 87,7 і 88,4 %.

Аналізуючи структуру нетоварної частини урожаю (табл. 4) досліджуваних гібридів, слід зазначити, що основою нетоварного урожаю у них були тріснуті і уражені хворобами плоди.

Табл. 4. Структура нетоварної частини врожаю гібридів помідора черрі, 2015–2017 рр.

Гібрид	Середня маса плоду, г	Структура нетоварної частини врожаю, %	
		тріснуті	уражені хворобами
Черрі Вінер F ₁ (к)	25,7	10,9	1,4
Кьюпід F ₁	20,6	0,9	6,8
Тімоушин F ₁	32,1	1,1	1,7
Панарес F ₁	18,3	9,6	2,0
Бейбітом F ₁	16,1	8,3	11,4

Найбільший вихід нетоварної продукції, який сягав 0,37 кг/м², що складає 19,7 % від загального урожаю спостерігався у гібриду Бейбітом F₁. Аналіз структури нетоварного врожаю показав, що основна його частина – 8,3 та 11,4 % була представлена тріснутими і хворими плодами.

Менше всього нетоварного врожаю у роки досліджень було зафіксовано у гібриду Тімоушин F₁, що становило 0,13 кг/м² або 2,8 % від загального, це

менше контролю на 9,5 %. Основна його частина – 1,7 % складалась з хворих та тріснутих (1,1 %) плодів. Гібрид Панареє F₁ мав нетоварну врожайність 11,6 %, з них тріснутих 9,6 % та вражених хворобами 2,0 %. Близьким до контролю за цими показниками був гібрид Кьюпід F₁. У нього величина нетоварного врожаю досягла 0,58 кг/м² або 7,7 % від загального, з них 0,9 % тріснуті і 6,8 % уражені хворобами плоди.

Висновки. Гібриди Тімоушин F₁ та Панареє F₁ за висотою рослин поступаються контролю Черрі Вінер F₁, проте за площею листової поверхні істотно (відповідно на 64 та 52 %) перевищують його. Найвищий товарний урожай, який в середньому за три роки досліджень становить 4,66 і 3,20 кг/м² забезпечують гібриди Тімоушин F₁ та Панареє F₁. Вирощування цих гібридів дозволяє отримувати продукцію впродовж 38–53 діб з товарністю продукції 88,4–97,2 %.

Література

1. Білик М. О., Євтушенко М. Д., Марютин Ф. М. Захист овочевих культур від хвороб і шкідників у закритому ґрунті: монографія. Харків: Еспада, 2003. 464 с.
2. Бурцева Т. В. Как получить ранние и дружные всходы томата штамбовых сортов. *Картофель и овощи*. 2004. № 7. С.13–14
3. Яровий Г. І., Абросімова Г. Л., Онищенко О. І. та ін. Вирощування томата у плівкових теплицях: рекомендації. Харків: Плеяда, 2008. 20 с.
4. Гаврыш С. Ф., Богданов К. Б. Новые гибриды томата для защищенного грунта. *Селекция и семеноводство*. 1992. № 2/3. С. 38–40.
5. Игнатова С. И. Новые гибриды томата для малообъемной технологии выращивания и для грунтовых теплиц. *Картофель и овощи*. 2003. № 5. С.26–28.
6. Кравченко В. А., Кузьменський О. В., Єрьоменко В. В. Селекційна цінність штамбових форм помідора. *Вісник аграрної науки*. 2002. № 6. С. 46–49.
7. Кравченко В. А., Дрокін М. Д., Гнатюк Г. Г. Методика селекції овочевих рослин родини пасльонових (Solanaceae). Сучасні методи селекції овочевих і

баштанних культур: зб. наук. пр. /за ред.: Т. К. Горової, К. І. Яковенка. Харків: Інститут овочівництва і баштанництва НААН України, 2001. С. 252–287.

8. Кравченко В., Дрокін М. Українські гібриди помідорів. Пропозиція. 1997. № 6. С. 19–20.

9. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві: навч. посіб. /за ред.: Г. Л. Бондаренка, К. І. Яковенка. Харків: Основа, 2001. 369 с.

10. Методика Державного сортовипробування сільськогосподарських культур (картопля, овочеві та баштанні культури). К. 2001. Вип. 4. 104 с.

References

1. Bilyk, M. O., Yevtushenko, M. D., Mariutin, F. M. (2003). *Protection of vegetable crops from diseases and pests in the protected ground: monograph*. Kharkiv: Espada, 2003. 464 p. (in Ukrainian).

2. Burtseva, T. V. How to get early and good sprouts of tomato of standard varieties. *Potato and vegetables*. 2004, no. 7, pp. 13–14. (in Russian)

3. Yarovyi, G. I., Abrosimova, G. L., Onyshchenko, O. I. et al. (2008). *Growing tomatoes in plastic film greenhouses: recommendations*. Kharkiv: Pleyada, 20 p. (in Ukrainian)

4. Gavrysh, S. F., Bogdanov, K. B. New tomato hybrids for protected ground. *Selection and seed production*. 1992, no. 2/3, pp. 38–40. (in Russian)

5. Ignatova, S. I. (2003). New tomato hybrids for low-volume growing technology and for greenhouses. *Potato and vegetables*. no. 5, pp. 26–28. (in Russian)

6. Kravchenko, V. A., Kuzmenskyi, O. V. (2002). Yeremenko V. V. Selection value of tomato standard forms. *Bulletin of Agrarian Science*, no. 6, pp. 46–49. (in Ukrainian).

7. Kravchenko, V. A., Drokin, M. D., Hnatiuk, G. G. (2001). Selection methods of nightshade family (Solanaceae) vegetable plants. *Modern methods of vegetables and melon selection*. zb. Science. etc. / Eds T. K. Gorova, K. I. Yakovenko. Kharkiv: Institute of Vegetable and Melon NAAS of Ukraine, P. 252–287. (in Ukrainian)

8. Kravchenko, V., Drokin, M. (1997). Ukrainian hybrids of tomatoes. *Propozytsia*, no. 6, pp. 19–20. (in Ukrainian).

9. *Methods of research in vegetables and melon growing* / Eds G. L. Bondarenko, K. I. Yakovenko. Kharkiv: Osnova, 2001. 369 p. (in Ukrainian)

10. *Methods of the State variety testing of agricultural crops (potatoes, vegetables and melons)*. K. 2001. Issue 4. 104 p. (in Ukrainian).

Аннотация

Попова Л. Н., Латюк Г. И.

Хозяйственно–биологическая оценка гибридов помидора черри в условиях южной степи Украины

Изложены результаты изучения особенностей роста и развития растений, урожайности и качества продукции зарубежных гибридов помидора черри в условиях Южной Степи Украины. Установлено, что в среднем за три года у гибридов Кьюпид F_1 и Тимоушин F_1 период плодоношения на 15–11 суток продолжительнее контроля. Очень близок к контролю по продолжительности периода плодоношения (38 суток) гибрид Панарее F_1 . Самый короткий период плодоношения наблюдался у гибрида Бейбитом F_1 – 35 суток. Площадь листьев одного растения гибрида Тимоушин F_1 достигла 213 дм², что на 83 дм² больше контроля.

Площадь листовой поверхности 1 м² насаждений этого гибрида составляла 4,69 м², что больше контроля на 1,83 м². У гибрида Панарее F_1 площадь листьев одного растения составила 196 дм², что больше контроля на 66 дм², а площадь листьев 1 м² насаждений – 4,31 м², что больше контроля на 1,45 м². Наименьшей площадью листовой поверхности одного растения – 121 дм² и 1 м² насаждений – 2,66 м² характеризуется гибрид Кьюпид F_1 . При этом стоит отметить, что листовая поверхность именно этого гибрида является самой продуктивной. Этот показатель у растений гибрида Кьюпид F_1 составил 0,81 м²/кг. Низкой продуктивностью листовой поверхности, которая составила

1,98 и 1,19 м²/кг характеризуются гибриды Бейбитом F₁ и Панарее F₁. Аналогичная тенденция наблюдалась и в отношении величины и качества товарной продукции. Так, гибрид Тимоушин F₁ обеспечил получение самого высокого товарного урожая.

В среднем за годы исследований товарная урожайность этого гибрида составила 4,66 кг/м² и превысила контроль на 1,72 кг/м² или 59 %. Существенно превысил контроль за величиной товарного урожая и гибрид Панарее F₁. Товарная урожайность этого гибрида в среднем за три года составила 3,20 кг/м², что превысило контроль на 0,26 кг/м² или 9 %. Низкой товарной урожайностью, которая составила в годы исследований 1,51 кг/м², что меньше контроля на 1,43 кг/м² характеризуется гибрид Бейбитом F₁. Контрольный гибрид Черри Винер F₁ по величине товарного урожая в разрезе вариантов занимал промежуточное место. В среднем за годы исследований этот показатель у него составил 2,94 кг/м².

Установлено, что гибриды Тимоушин F₁ и Панарее F₁ по высоте растений уступают контролю Черри Винер F₁, однако по площади листовой поверхности существенно, соответствен она 64 и 52 %, превышают его. Самый высокий товарный урожай, который в среднем за три года исследований составил 4,66 и 3,20 кг/м², обеспечивают гибриды Тимоушин F₁ и Панарее F₁. Выращивание данных гибридов позволяет получать продукцию в течение 38–53 суток с товарностью плодов 88,4–97,2 %.

Ключевые слова: помидоры черри, гибрид, товарные плоды, урожайность.

Annotation

Popova L. M., Latyuk G. I.

Economic–biological assessment of cherry tomato hybrids in the southern steppe of Ukraine

The work presents results on studying characteristics of plant growth and development, yield and product quality of foreign cherry tomato hybrids in conditions

of the Southern Steppe of Ukraine. Hereby it was established that on average for three years the Cupid F_1 and Timoushin F_1 hybrids have a fruiting period of 15 to 11 days longer than the control. Panaree F_1 hybrid is very close to the control by duration of fruiting (38 days). Shortest fruiting period was observed in the Beibit F_1 hybrid – 35 days. The leaf area of one plant of the Timoushin F_1 hybrid reached 213 dm^2 , which is 83 dm^2 more than the control.

The leaf surface planted area of $1m^2$ for this hybrid was 4,69 m^2 , which is 1,83 m^2 more than control. For the Panaree F_1 hybrid, leaf area of one plant was 196 dm^2 , which is 66 dm^2 more than control, and leaf planted area of $1m^2$ made 4,31 m^2 , which is 1,45 m^2 more than control. The Cupid F_1 hybrid is characterized by the smallest leaf surface area of one plant – 121 dm^2 and $1m^2$ of plantations – 2,66 m^2 . At that, it should be noted that leaf area of this particular hybrid is the most productive. This indicator in plants of the Cupid F_1 hybrid was 0,81 m^2/kg . Beibit F_1 and Panaree F_1 hybrids are characterized with lowest productivity of leaf area, which amounted to 1,98 and 1,19 m^2/kg respectively. A similar trend was observed with respect to the size and quality of marketable products. Thus, the Timoushin F_1 hybrid provided the highest marketable yield.

On average, over the years of research, the marketable yield of this hybrid was 4,66 kg/m^2 and exceeded control one by 1,72 kg/m^2 or 59 %. The Panaree F_1 hybrid significantly exceeded control one in terms of marketable yield size. The average commercial productivity of this hybrid for three years amounted to 3,20 kg/m^2 , which exceeds the control by 0,26 kg/m^2 or by 9 %. Beibit F_1 hybrid is characterized by the lowest marketable yield, which amounted to 1,51 kg/m^2 in the years of study, which is less than the control one by 1,43 kg/m^2 . The control Cherry Wiener F_1 hybrid was found in between in the context of options in terms of the marketable yield size. On average, over the years of research, this indicator amounted to 2,94 kg/m^2 .

It was established that the Timoushin F_1 and Panaree F_1 hybrids are rank below in height of plants to Cherry Wiener F_1 control, however, in terms of leaf surface area they significantly exceed it, by 64 and 52 %, respectively. Timoushin F_1 and Panaree F_1 hybrids provided the highest marketable yield, which on average for

three years of research makes 4,66 and 3,20 kg/m². Cultivation of these hybrids allows getting products with in 38–53 days with the marketability of fruits of 88,4–97,2 %.

Keywords: *cherry tomato, hybrid, marketable fruits, leaf area, yield.*

УДК 631.527.581.143:633.14

DOI 10.31395/2415-8240-2020-96-1-277-291

АНАЛІЗ УСПАДКУВАННЯ ГЕНІВ МАРКЕРНИХ ОЗНАК ЖИТА ОЗИМОГО

Я. С. РЯБОВОЛ, кандидат сільськогосподарських наук,

Л. О. РЯБОВОЛ, доктор сільськогосподарських наук,

Уманський національний університет садівництва

У статті наведено аналіз типу успадкування якісних ознак жита озимого у поколіннях. Відмічено можливість ідентифікації вихідних компонентів гібридизації за використання маркерних генів. Виділено та охарактеризовано зразки, що можуть слугувати донорами генів маркерних ознак культури.

Ключові слова: *жито озиме, маркерні гени, успадкування, донор генів, генетичний контроль ознак, вихідний матеріал.*

Постановка проблеми. Застосування внутрішньовидової та віддаленої гібридизації в селекції рослин завжди супроводжується найскладнішими перебудовами геному. В результаті цього можуть виникати проблеми, зокрема, передача бажаних і небажаних генів, введення одного цінного гена супроводжується втратою іншого, а зчеплення генів ускладнює можливості відокремлення позитивних ознак від шкідливих тощо. Основним завданням